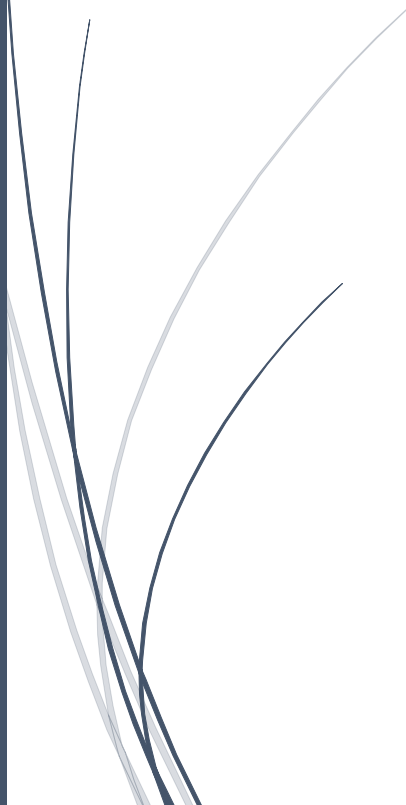

Олена Грабовська

Розробка квестів про права людини

Методичні матеріали

Підготовано в рамках проекту «ХУМРА – анімація про права людини», за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Представництво Європейського Союзу не несе жодної відповідальності за зміст розміщених матеріалів.

Львів
2015

Вступ

Навчання у сфері прав людини належить до категорії освітніх заходів, що спрямовані на усвідомлення та прийняття учасниками принципів та цінностей прав людини: поваги до людської гідності, рівності, свободи та верховенства права. Така робота не належить до тих, що сприймаються однозначно позитивно, особливо коли йдеться про формування цінностей, прямо протилежних тим, які сповідаються значною частиною населення. Стійкі стереотипи стосовно «інших», небажання бачити їхні проблеми та потреби (а нерідко – і небажання бачити їх самих), страх перед тими, хто відрізняється, тиск зовнішнього середовища з усталеними поведінковими моделями, а в останні два роки – військова інтервенція на територію України – це лише частина викликів, з якими стикаються ті, хто працює у сфері навчання правам людини.

Робота у цій сфері ведеться вже давно, як міжнародними організаціями на кшталт Ради Європи, так і локальними правозахисними організаціями чи звичайними школами. Розроблені численні програми та курси для інститутів формальної освіти та тих, хто працює у сфері освіти неформальної, підготовані посібники, періодично проводяться навчання для тренерів і мультиплікаторів. Даний посібник є ще однією спробою полегшити процес підготовки до такого роду навчальних програм.

В даних матеріалах ми пропонуємо методику навчання правам людини через участь у міських квестах (теренових іграх) поєднаних із роботою з документами. Таким чином, інформація про географічне розташування і компетенції органів та інститутів, дотичних до сфери прав людини, поєднується із знанням процедур та навичок підготовки документів, необхідних для відстоювання окремих прав. Саме таке навчання в реальних умовах найкраще забезпечує розуміння сфери повноважень державних органів, відповідальних за дотримання та захист прав людини, а також ролі окремих людей та неурядових організацій у процесах забезпечення поваги до людської гідності та захисту прав людини.

Завдання для квестів побудовані на реальних історіях, які мали місце в Україні. У всіх історіях є два спільних моменти: усі вони є успішними та у кожній історії людина досягла успіху за допомогою правових засобів захисту. Це не випадковий збіг. Попри увесь скептицизм і недовіру до судової системи з боку суспільства, ми ставили перед собою мету показати, що захистити свої права можливо, і що правові засоби захисту можуть бути ефективними. Більше того, саме правові засоби захисту дозволяють забезпечити системні зміни, так необхідні сьогодні в суспільстві. Наприкінці кожного завдання є посилання на матеріали в мережі, де можна більш детально ознайомитись із історією людини, яка стала основою для розробки квесту.

Посібник складається із двох частин. У першій теоретичній частині представлено особливості неформальної освіти та побудови освітніх програм з прав людини та розглядається міський квест як навчальна методика. У другій частині наведено приклади п'яти квестів, пов'язаних із захистом прав людини, які можна використати під час заходів, присвячених навчанням правам людини.

Сподіваємось цей посібник стане у нагоді тим, хто шукає інноваційні шляхи навчання правам людини. Бажаємо успіхів!

НАВЧАННЯ ПРАВАМ ЛЮДИНИ В НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Навчальний компонент є одним із центральних у процесі захисту та просування прав людини. Стійке переконання в необхідності поваги прав інших з боку більшості є найкращою гарантією дотримання прав людини. Відповідно, ключовим викликом для будь-якої спільноти є формування культури прав людини через просвітницькі заходи.

КОНТЕКСТ І ДЕФІНІЦІЯ

Освіта у сфері прав людини на сьогоднішній день розглядається як один із найбільш дієвих засобів формування стійкої довготривалої демократії. Це процес соціальної трансформації, який починається на індивідуальному рівні та поширюється до масштабів усього суспільства. Метою освіти у сфері прав людини є посилення спроможності окремих людей до дій, спрямованих на забезпечення свободи, рівності та поваги до людської гідності, а її результатом є соціальні зміни. Це набагато складніший комплекс, ніж просте підвищення обізнаності, вона включає правові стандарти, знання, навички та ставлення, що мають вплив на політичну та соціальну поведінку. Освіта у сфері прав людини включає дослідження принципів та інструментів прав людини за допомогою критичної рефлексії та навчання через дію. Зрештою, освіта у сфері прав людини надихає людей брати контроль над своїм життям та владними рішеннями, які впливають на їх життя.

Як зазначено у Плані дій для першого етапу (2005-2007) Всесвітньої програми освіти у сфері прав людини, таку освіту можна визначити як зусилля щодо навчання та інформування, які здійснюються для формування всезагальної культури прав людини через обмін знаннями, формування навичок та формування ставлень, спрямованих на:

- a) Укріплення поваги до прав людини та основних свобод;
- b) Всебічний розвиток особистості та повагу до людської гідності;
- c) Сприяння взаєморозумінню, терпимості, рівності чоловіків та жінок та дружбі між усіма націями, корінними народами та расовими, національними, етнічними, релігійними та мовними групами;
- d) Забезпечення для усіх людей можливості ефективно брати участь в житті вільного і демократичного суспільства, в якому панує право;
- e) Побудову і підтримку миру;
- f) Забезпечення стійкого розвитку в інтересах суспільства та соціальної справедливості¹.

¹ Плані дій для першого етапу (2005-2007) Всесвітньої програми освіти у сфері прав людини – Організація Об'єднаних Націй, Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, культури і науки, Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини – Нью-

Далі у цьому ж документі говориться, що освіта у сфері прав людини охоплює знання (вивчення прав людини та механізмів їх захисту), навички їх застосування в повсякденному житті, цінності, світоглядні підходи і поведінкові моделі, які відстоюють права людини, а також дії на захист і просування прав людини.

Неформальна освіта стосується навчання, яке відбувається поза офіційною системою освіти.

Принципами неформальної освіти є:

- навчання в процесі неформальної освіти є добровільним, а особа, яка навчається, прагне отримати знання;
- навчання відбувається в різноманітних умовах та ситуаціях, в яких тренінг як такий не обов'язково є основним видом діяльності;
- процес неформальної освіти може бути організований професійними посередниками (скажімо, тренерами або молодіжними працівниками) чи волонтерами (скажімо, молодіжними лідерами);
- діяльність є добре спланованою, але рідко обмежена традиційним ритмом навчання або низкою обов'язкових предметів;
- діяльність зазвичай спрямована на визначені цільові групи та орієнтована на конкретну тему або сферу.²

Найбільший виклик для неформального навчання та навчання через дію полягає в тому, щоб переконати людей, що вони мають більше сили, ніж вони вважають. Безсиллю можна навчити, так само, як і багатьом іншим речам. Авторитарні методи навчання, сконцентровані на експертах, є частиною навчання безсиллю. В той же час, підходи до освіти, які базуються на принципах та цінностях прав людини, формують в учасників розуміння соціальної справедливості, поваги до людської гідності та готовність протистояти неспівмірному застосуванню сили, і цьому люди можуть навчитися разом із розумінням того, що вони здатні на великі справи.

Йорк-Женева, 2006 // <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/PActionEducationru.pdf>

Доступ станом на 23.11.2015р.

² Посібник для приймаючих та висилаючих організацій в рамках програми ЄВС - МГО «Академія Української Молоді». Львів 2008, стор. 5

ПОБУДОВА НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ

Що означає «навчитися»?

Часи, коли навчання означало просту передачу інформації, залишились далеко позаду. Сьогодні знання тісно пов'язуються з навичками та ставленнями, що в сукупності позначається терміном «компетентність».

Джерело: <http://image.slidesharecdn.com/18didaktosnovik-141126005611-conversion-gate02/95/18-didakt-osnovik-16-638.jpg?cb=1416963461>

Директор Директорату загальної, позашкільної та вищої освіти Ради Європи Габріеле Мацца зазначає, що Рада Європи як організація, що працює у сфері прав людини, розглядає професійні навички у тісному зв'язку з активним громадянством та соціальною включеністю. Неформальна освіта пропонує у цьому зв'язку широкий простір для навчання та реалізації громадянства, заснованого на участі. В його рамках індивіди навчаються втілювати на практиці не лише професійні компетенції, але й розвивати компетентності, потрібні для спілкування, взаємодії, співпраці і міжкультурного діалогу – так необхідні для участі в демократичних процесах³.

³ Габриелэ Мацца Взаимодействие между формальным и неформальным образованием направлено на повышение компетенции для занятости молодежной работой // https://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/Issue_No10/N10_Interaction_FE_N_FE_ru.pdf

Відповідно, при плануванні програми необхідно, в першу чергу, звертати увагу на навчальні потреби учасників, на основі яких вже потім можна формулювати цілі, завдання та техніки оцінювання.

Аналіз навчальних потреб учасників.

Опис цільової групи навчального заходу доречно зробити, використовуючи наступні питання:

1. Хто є нашими учасниками? Чим вони займаються?
2. Середній вік учасників
3. Основні проблеми із сфери прав людини, з якими вони стикаються
4. Основні проблеми із сфери прав людини, пов'язані із діяльністю групи
5. Додаткова інформація (чи можливо, що учасники є жертвами порушень прав людини, освітній рівень, готовність до інтерактивних вправ тощо)

Канадський фонд освіти у сфері прав людини Equitas для аналізу навчальних потреб пропонує заповнити таку таблицю⁴:

	В реальності	В ідеалі	Як заповнити прогалини?
ЗНАННЯ			
ВМІННЯ			
СТАВЛЕННЯ			

⁴ Тренінг для учителів по правам человека Книга 1. Пособие для фасилитаторов – Canadian Human Rights Foundation, Монреаль, 2001, стр. 60

Навчальні цілі і завдання

Яка різниця між цілями і завданнями?

Ціль (мета) переважно формулюється більш широко, по відношенню до всього навчального заходу. Завдання ставляться більш конкретно, так, щоб їх можна було виміряти.

Для чого формулювати цілі та завдання?

Постановка цілей навчання та формулювання завдань допомагає тим, хто навчає, чітко зрозуміти, що ми збираємось робити. Решта процесу планування є логічним продовженням постановки завдань. Ми повинні розуміти, куди ми ідемо перед тим як вирішувати, як ми цього досягнемо.

Постановка завдань навчання забезпечує спрямування зусиль на досягнення **лише бажаних** результатів. Необхідно використовувати терміни дії, які описують те, що надалі можна було виміряти чи оцінити. Чітко поставлені завдання допомагають учасникам краще зрозуміти, що тренери чи фасилітатори збираються робити, а також яких результатів ми хочемо отримати в процесі навчання.

Як формулювати завдання?

Визначіться, на що буде спрямоване навчання (знання, вміння, переконання)

Для завдань, пов'язаних із набуттям нових **знань**, інформації, отриманням фактів використовуйте такі слова, як:

Перелічити, описати, розповісти, назвати, пояснити, визначити

Для завдань, пов'язаних із формуванням нових **вмінь**, використовуйте слова:

Застосувати, порівняти, вирішити, побудувати, створити, обрати, вивчити, розвинути, продемонструвати, спланувати, здійснити.

Для завдань, пов'язаних із **ставленням**, результат буде вимірюватись через спостереження за зміною поведінки. Тому при формулюванні необхідно використовувати фрази, в яких переконання об'єднані із дією.

Приклади формулювання цілей і завдань для правозахисного квесту наведено у третьому розділі.

Методологія

Питання **як** навчати правам людини є таким же важливим, як і питання **що саме** вивчати. В освіті у сфері прав людини, як ніде інше, навчальна атмосфера повинна відповідати контенту. Цінність поваги до людської гідності усвідомлюється лише тоді, коли поведінка тренера та навчальний простір демонструють таке ставлення до тих, хто навчається.

У процесі навчання правам людини велике значення має звернення до досвіду та формування позитивного досвіду в учасників. Найкраще цьому сприяє підхід залученого навчання або «навчання через дію», який включає принципи експериментального навчання для дорослих та популярної філософії освіти, які є центральними в навчанні правам людини.

Навчання через дію – це процес, в якому учасник є активним партнером, а не пасивним отримувачем інформації. Такий підхід до навчання, який базується на досвіді учасників, у ХХ столітті активно впроваджувався в Латинській Америці, а описав його бразильський педагог **Пауло Фрейре**, який використовував його у навчанні дорослих членів громади. Підхід базується на ідеї, що розмірковування про права людини починаються з оцінки свого життя та усвідомлення власної гідності та гідності інших. У сфері навчання дорослих, термін «залучення» поєднується з освітою, комунікацією, дослідженням, оцінкою, плануванням, розвитком та

прийняттям рішень. Орієнтоване на учасника залучене навчання, на відміну від лекційної односторонньої подачі інформації, звертається насамперед до досвіду того, хто навчається, ставить його в центр процесу, вказує на важливість кожного тут і зараз, дає можливість закріпити набуті компетенції у безпечному просторі на практиці та отримати зворотній зв'язок.

Спеціаліст із психології навчання дорослих Девід Колб вивів теорію циклу залученого навчання, який складається з чотирьох етапів: конкретний досвід, рефлексія (мислительні спостереження),

отримання додаткової інформації (абстрактна концептуалізація) та застосування (активне експериментування). Графічно **цикл Колба** представлений на малюнку обабіч.

Такий підхід до навчання правам людини використовується, зокрема, канадським Центром освіти у сфері прав людини Equitas (www.equitas.org)

Роль того, хто навчає

Як було зазначено в попередньому підрозділі, основним суб'єктом в процесі залученого навчання є той, хто навчається, тобто кожен окремий учасник. Безпосередньо під час навчального заходу роль того, хто навчає, зводиться до створення відповідного навчального простору та скеровування учасників на отримання чи пригадування досвіду, рефлексію, пошук додаткової інформації та

застосування отриманих компетенцій на практиці. Звичайно, на третьому етапі (надання додаткової інформації) може знадобитися допомога експерта, або звернення до іншого компетентного джерела, однак мова іде радше про допомогу у здобутті інформації, а не представлення істини в останній інстанції.

Водночас роль тих, хто навчає, виходить за межі самого навчального заходу: у процесі залученого навчання тренерам чи фасилітаторам значно більше часу необхідно присвятити роботі поза межами тренінгової кімнати. В навчанні через дію підтримка зі сторони тих, хто навчає, повинна охоплювати наступні моменти:

1. Раннє залучення тренерів\фасилітаторів до кожного з етапів процесу розробки програми. В навчанні через дію недостатньо розробити стандартний навчальний курс. Тренери/фасилітатори в ідеалі повинні бути залученими або мати можливість ознайомитись із матеріалами кожного етапу, починаючи з аналізу навчальних потреб цільової групи для того, щоб однозначно розуміти, якого результату від них очікують.
2. Концентрація уваги того, хто навчає, на формуванні компетенції, тобто поєднанні усіх трьох елементів навчання (знання, навички, ставлення), що вимагає розуміння групових процесів, рефлексії та аналізу навчального процесу в кінці кожного дня та достатньої гнучкості для внесення змін у навчальний процес, відповідно до результатів проміжної оцінки. Само собою зрозуміло, що тренер/фасилітатор повинен безумовно розділяти цінності прав людини та демонструвати це своєю поведінкою під час навчального заходу. Як правило, навчання власним прикладом є більш ефективним для формування поведінкових моделей, ніж навчання добрим словом.
3. Вміння вчитися. Ця компетенція необхідна не лише тим, хто навчається, а й тим, хто навчає. Потрібно формувати навички реалізації окремих стратегій в навчанні та вирішенні завдань. В цьому полягає головна перевага залученого навчання. Тим, хто навчає, необхідно знизити інтенсивність своєї підтримки, пропонуючи взамін ефективні стратегії підтримки вміння вчитися. Коли зовнішня підтримка знижується, її місце посідають інші інструменти – взаємне навчання, консультування, взаємний обмін досвідом.

Загалом тим, хто навчає, відводиться дуже важлива роль. Необхідно лише продумано підійти до розробки і планування, а також забезпечити якісне управління змінами впродовж усього навчального процесу.

КВЕСТ ЯК МЕТОДИКА. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ МІСЬКИХ КВЕСТІВ

Залученість учасників до навчального процесу є найбільш цінним ресурсом, який вони можуть дати. Кожен з учасників навчання має свій унікальний досвід, який він може використати для власного навчання та допомоги іншим, але лише відчуття залученості до процесу дасть можливість використати цей ресурс максимально. Нерідко тренери стверджують, що всі необхідні знання уже є в учасників, завдання тренера – лише його актуалізувати та структурувати. З цим можна погоджуватись або не погоджуватись, але в будь-якому разі, активне включення учасників у навчальний процес є необхідною умовою досягнення якісних результатів навчання.

Методика теренової гри або квесту належить до тих, які покликані максимально залучити учасників, формуючи у них інтерес до процесу та прагнення дійти до фінішу. Квестинг (Questing) зародився в Сполучених Штатах як концепція самостійного відкриття та пізнання оточуючого світу, де особлива увага звертається на власний досвід та включення. Родоначальниками квестингу вважаються Стівен Глазер та Делі Кларк.

ОСОБЛИВОСТІ КВЕСТІВ

Від інших способів навчання та популяризації прав людини квести відрізняються рядом моментів.

Вже сама дефініція містить в собі особливості квесту. Це **навчальна теренова гра**, а відповідно, поєднання навчання та гри. Відомо, що успішне навчання – це приємне навчання. Учасники квесту не лише беруть участь у тереновій грі, але і отримують знання.

Кожен квест має **конкретну тему**. Ми не говоримо про все, що є навколо, а зосереджуємось на окремих викликах. З одного боку це дозволяє більше зосередитись на темі, з іншого – дає можливість створення великої кількості квестів у навіть невеликій місцевості.

Квест – це **особисте включення** як творців, так і учасників вправи. Тут немає можливості «виключитись» із завдання, оскільки це може призвести до помилок. Методика полягає на створенні неозначованих освітніх маршрутів з декількох пунктів, на кожному із яких необхідно виконати відповідне завдання. Для успішного проходження квесту необхідно уважно читати інструкції, щоб знати, яким буде наступний пункт, та виконувати завдання. Тривалість проходження маршруту може бути від однієї до декількох годин, залежно від завдань.

Наприкінці квесту обов'язково повинна бути **фіксація досягнень**. Це може бути якась матеріальна річ, яку треба знайти, використовуючи підказки, отримані в попередніх пунктах, або заповнений бланк з підтверджуючою інформацією. Нерідко в квестах також використовують інформаційно-комунікаційні технології та соціальні мережі: підтвердженням проходження завдання може бути пост на Фейсбук чи в Інстаграм, фотографія у навчальному блозі чи заповнення Гугл-форми.

ЯК ОРГАНІЗУВАТИ КВЕСТ?

1. Планування необхідно розпочати заздалегідь. Обов'язково слід **ознайомитись із місцевістю**, по якій будуть переміщатись учасники, а також відвідати установи, зазначені у завданнях. Вважається, що квест можна проводити у будь-якому місці, однак завжди є ризик того, що виникатимуть непередбачені перепони (в нашому випадку – охорона в судах, агресивне ставлення працівників окремих установ тощо). В правозахисному квесті учасники повинні бути готовими до таких викликів.
2. Далі **придумуємо місію команд** – в пропонованих завданнях це добитися захисту прав людини за допомогою національних механізмів. Для того, щоб пройти шлях захисників, учасники повинні виконати декілька завдань. Тематичний сценарій повинен містити не дуже прості завдання, але такі, які можна виконати. В пропонованих нижче сценаріях за основу були взяті реальні історії захисту прав людини і завданням учасників є пройти усі етапи захисту. Завдання повинні бути реальними для кожного, оскільки найгірше закінчення вправи – це коли учасники команди почуваються дурнями і втрачають мотивацію до подальших дій.
3. **Знайти характерні місця**. У нашому випадку це суди, приміщення громадських юридичних приймалень, центрів надання безоплатної правової допомоги, відділення поліції, міграційної служби тощо. В кожному пункті учасники повинні виконати завдання. Буде дуже добре, якщо в означених місцях стоятимуть помічники (волонтери), які слідкуватимуть за виконанням завдань. В пропонованих завданнях для квестів допомога сторонніх осіб не вимагається, хоча в окремих пунктах маршруту вони можуть бути присутніми.
4. **Розпланувати час**. Учасники повинні знати, скільки часу їм потрібно на виконання кожного завдання та приблизний час закінчення вправи. Завдання організаторів – чітко визначати час та попереджати про загальну тривалість вправи.
5. Можна **придумати ролі для учасників**. Це не обов'язково, однак якщо кожен із членів команди отримає роль, їм буде легше розподілити обов'язки та кожен буде відчувати особисту відповідальність за результат вправи.
6. **Зробити все, щоб учасники почувалися комфортно**. Окрім загальних нагадувань про головні убори, теплий одяг, відповідні інструменти, проведіть із учасниками підготовчу зустріч про те, як поводити себе у незручних ситуаціях, які можуть виникнути під час квесту. Забезпечте учасників канцтоварами та необхідним доступом до техніки, а якщо квест планується більше, ніж на дві години – ще водою та печивом.

ПРИКЛАДИ НАВЧАЛЬНИХ КВЕСТІВ НА ТЕМУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Цільова група:

Молоді люди та молодіжні працівники, зацікавлені темою прав людини.

Рівень володіння темою: впевнений початковий/низький середній (2-3 з 5)

Навчальні потреби:

1. Закріпити розуміння вертикальності прав людини
2. Усвідомити масштаби порушень прав людини
3. Ознайомитись із механізмами захисту прав людини
4. Сформувати впевненість у можливості захисту прав людини за допомогою наявних механізмів

Завдання

Наприкінці заняття учасники будуть **знати**:

- які фактори призводять до порушень прав людини
- які є національні механізми захисту прав людини
- куди можна оскаржити порушення прав людини
- хто відповідає за дотримання прав людини
- чому кожен може стати жертвою порушень прав людини
- успішні історії захисту прав людини в Україні

Наприкінці заняття учасники будуть **вміти**:

- виявляти фізичні та поведінкові фактори, які можуть призвести до порушень прав людини
- визначати наявні механізми захисту своїх прав, релевантні до окремих порушень
- знаходити інформацію, важливу для захисту та попередження порушень прав людини
- відстежувати повідомлення в медіа про порушення та захист прав людини

Наприкінці заняття **ставлення** учасників зміняться наступним чином:

- учасники реагують на прояви порушень прав людини та звертають увагу відповідальних осіб на фактори, які спричиняють такі порушення
- учасники проявляють повагу до людської гідності і реагують на прояви неповаги
- учасники намагаються долати негативні наслідки порушень прав людини
- учасники вірять в можливість захисту прав людини

Історія 1. Дмитро

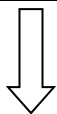
Доступність громадських приміщень для людей з інвалідністю

Необхідні матеріали:

- Рулетка
- Комп'ютер/планшет/телефон з доступом до Інтернет
- Ручка і блокнот

Дмитро пересувається на візку. Одного разу у нього виникла потреба придбати ліки і він поїхав у аптеку.

Завдання 1. Рухайтесь до найближчої аптеки.

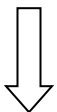
То була звичайна аптека, яких у місті чимало. Однак потрапити до неї людині на візку було складно: вхід не було обладнано пандусом, а просити чужих людей занести його до аптеки на руках Дмитро не хотів.

Завдання 2.

2.1. Зробіть фотографію входу до аптеки. Розмістіть фотографію входу Instagram

2.2. Дослідіть, чи відповідає конструкція пандуса Державним будівельним нормам (ДБН), а саме:

<http://www.csma.org.ua/consult/articles/pandus.pdf>

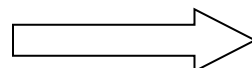

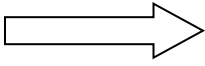
Директор аптечного закладу спочатку і не знала, що таке пандус. Потім вона висловила співчуття, зауваживши, що можна звертатися куди завгодно, проте навряд чи це допоможе. Дмитро попросив передати свої претензії власнику аптечної мережі і, по можливості, відновити пандус згідно із архітектурно-будівельними нормами.

Завдання 3.

3.1. Знайдіть Куток споживача в аптеці, сфотографуйте.

3.2. Знайдіть Книгу скарг і пропозицій та напишіть скаргу (у випадку порушення ДБН) або позитивний відгук стосовно пандуса при вході до аптеки.

"Я дав їм півроку, щоб вони виправили ситуацію. Знав, що навряд чи буде зроблено, але сподівався, що вони хоч щось спробують змінити. На жаль", – пригадує Дмитро. Через півроку він написав заяву в Державну інспекцію з контролю якості лікарських засобів у області та Головне архітектурно-планувальне управління міста, звертаючи увагу на порушення аптекою законодавства щодо людей з інвалідністю.

Завдання 4.

4.1. Знайдіть контакти для надсилання скарг/запитів та ПІБ керівників:

- Державної інспекції з контролю якості лікарських засобів у вашій області
- Головного архітектурно-планувального управління вашого міста

4.2. Зашифруйте контактну інформацію та ПІБ у вигляді ребусу або шифру та підготуйте ключ до розшифровки

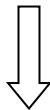

Однак від цих установ Дмитро отримав лиш формальну відповідь: вони не визнавали ані порушень, ані їх відсутності.

"Коли я нарешті мав на руках усі відповіді, стало дуже неприємно – я не отримав навіть мінімального захисту, – розповідає Дмитро. – І щоб довести, що інвалід також може себе захищати – довелося за власний кошт замовляти в приватного експерта будівельно-технічну експертизу того, що називалося пандусом". В експертизі зазначалось – існуючий пандус не тільки не відповідає архітектурним нормам, а й є небезпечним.

Завдання 5.

Запишіть контакти щонайменше двох експертів/експертних установ, які можуть провести будівельно-технічну експертизу у вашому місті. Придумайте асоціації для кращого запам'ятовування імен експертів або назв експертних установ.

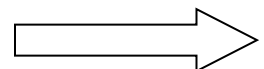

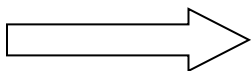
Врешті Дмитро подав заяву до окружного адміністративного суду.

Завдання 6.

6.1. Чи є окружний адміністративний суд у вашій місцевості? Якщо так – то за якою адресою? Якщо ні – то де знаходиться окружний адміністративний суд, юрисдикція якого поширюється на вашу місцевість?

6.2. Сфотографуйте інформацію про години роботи канцелярії окружного адміністративного суду. Розмістіть фотографію у Facebook.

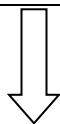

У першій судовій інстанції Дмитро програв. Але його апеляція в апеляційний адміністративний суд була настільки переконлива, що аптека через кілька місяців "з'їхала" зі свого місця, залишивши у спадок іншим орендаторам злочасний пандус.

Завдання 7.

7.1. Чи є апеляційний адміністративний суд у вашій місцевості? Якщо так – то за якою адресою? Якщо ні – то де знаходиться апеляційний адміністративний суд, юрисдикція якого поширюється на вашу місцевість?

7.2. Сфотографуйте інформацію про години роботи канцелярії апеляційного адміністративного суду.

Дніпропетровський апеляційний адміністративний суд визнав протиправною бездіяльність Державної служби з лікарських засобів у Дніпропетровській області щодо здійснення перевірки виконання ліцензійних вимог. Крім того, суд зобов'язав розглянути питання щодо анулювання ліцензії на роздрібну торгівлю лікарськими засобами аптеки, проти якої позивався Дмитро.

Практично одразу після цього прем'єр-міністр України доручив Міністерству охорони здоров'я разом з Мінрегіоном розробити зміни до умов ліцензування аптек, а також медичних закладів, які б гарантували вільний доступ до приміщень людям з інвалідністю.

Вітаємо, ви пройшли маршрут! Повертайтеся на місце збору учасників для представлення результатів та обговорення.

При підготовці використано матеріал:

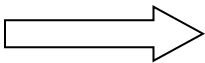
Ірина Виртосу, Центр інформації про права людини: *Адвокат на візку виграв першу в Україні справу з дискримінації інвалідів* // <http://life.pravda.com.ua/person/2013/01/16/119124/> Доступ станом на 08.11.2015р.

Історія 2. Олексій

Отримання паспорта переселенцем з окупованих територій

Необхідні матеріали

- Комп'ютер з доступом до Інтернет
- Фотоапарат
- Ручка і блокнот

Олексій до серпня 2014 року проживав у Донецькій області. Зараз його село знаходиться під контролем терористів, тому чоловік з родиною переїхав в іншу область. Але в дорозі сталася прикрість – Олексій загубив паспорт.

Він залишився без домівки, роботи, більшості речей та ще й без документів. Для отримання паспорта, замість утраченого, чоловік звернувся до територіального підрозділу Державної міграційної служби України (далі – ДМС) в обласному центрі та надав необхідний пакет документів.

Завдання 1.

- 1.1. Відвідайте територіальний підрозділ ДМС, зробіть групову фотографію біля входу. Розмістіть фотографію в Instagram.
- 1.2. Занотуйте інформацію про прийомні дні і години територіального підрозділу ДМС та документи, необхідні для відновлення паспорта.

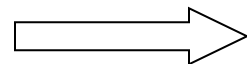

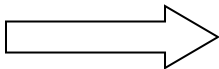
Проте паспорт йому ні через місяць, ні через два не видали. Під час усної розмови чиновники міграційної служби сказали, що документ не видають через відсутність відповіді на запит від територіального підрозділу ДМС України, який видав втрачений паспорт.

Завдання 2.

Знайдіть документ «Порядок оформлення і видачі паспорта громадянина України». Коли було видано цей документ? Які ще відомі історичні події відбулись у цей рік?

- 2.1. Яким є термін розгляду заяви про втрату паспорта?
- 2.2. Якою є процедура встановлення особи, яка втратила паспорт?

У квітні 2015 року Олексій вдруге звернувся до територіального підрозділу ДМС України із заявою, в якій просив встановити його особу за процедурою, щоб врешті отримати такий важливий документ.

Через півтора місяці Олексій отримав лист з відмовою: «у зв'язку з тим, що втрачений паспорт був виданий на території проведення АТО, відсутня можливість проведення заходів, передбачених Наказом №320 від 13.04.2012 «Про затвердження Порядку оформлення і видачі паспорта громадянина України».

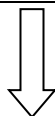
Олексій почав шукати когось, хто міг би допомогти йому із цією проблемою. З преси він знав, що до вирішення проблем долучаються органи місцевого самоврядування, а також що у місті вже діють окремі організації та ініціативні групи, які допомагають переселенцям. Треба було їх знайти.

Завдання 3.

3.1. Відвідайте структуру органу місцевого самоврядування, яка відповідає за роботу з внутрішньо переміщеними особами. Як називається ця структура? Які її основні функції?

3.2. Зустріньтеся або поспілкуйтесь телефоном із представниками організацій/ініціативних груп, які допомагають внутрішньо переселеним особам. Скільки внутрішньо переміщених осіб зареєстровано у населеному пункті? З якими проблемами вони стикаються найчастіше?

3.3. Підготуйте коротку інформацію на основі отриманих даних та розмістіть її у Facebook/

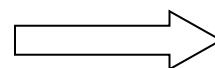
Про громадську приймальню правозахисної організації Олексій дізнався у місцевій раді. Зрозумівши, що самотужки не справляється, вимушений переселенець звернувся по допомогу.

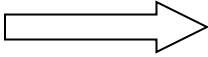
Завдання 4.

4.1. Відвідайте громадську юридичну приймальню правозахисної організації та зробіть фото з працівниками приймальні.

4.2. Запишіть назву організації, години прийому юристами та категорії справ, по яких спеціалізується приймальня.

4.3. Опишіть останню історію успіху юристів приймальні.

Юрист громадської приймальні склав ще одне письмове звернення до територіального підрозділу ДМС з посиланням на законодавство та скаргу до Обласного управління ДМСУ.

Завдання 5.

5.1. Знайдіть контакти для надсилання скарг/запитів та ПІБ керівника Обласного управління ДМСУ.

5.2. Підготуйте текст скарги до Обласного управління ДМСУ з приводу бездіяльності ДМС у питанні відновлення паспорта.

За результатами розгляду скарги чоловік отримав новий паспорт замість втраченого. Таким чином Олексію вдалось вирішити проблему в досудовому порядку.

Вітаємо, ви пройшли маршрут! Повертайтеся на місце збору учасників для представлення результатів та обговорення.

При підготовці використано матеріал:

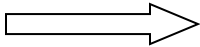
Роман Рачок, Хмельницька обласна громадська організація «Подільська правова ліга», Скарга подіяла: переселенець з Донеччини отримав паспорт // <http://legalspace.org/ua/noviny/uspishna-praktika/item/5086-skarga-podiyala-pereselenets-z-donechchini-otrimav-pasport>, Доступ станом на 11.11.2015

Історія 3. Денис

Звільнення з-під варти та запобігання екстрадиції біженця

Необхідні матеріали

- Комп'ютер з доступом до Інтернет
- Фотоапарат

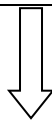

Денис – один з учасників акції проти вирубки лісу і свавілля місцевої влади, що пройшла 28 липня 2010 біля Хімкінської міської адміністрації в Московській області. Денис приїхав до України у пошуках притулку від переслідувань влади Російської Федерації, і, як і належить за Законом України „Про біженців”, звернувся із проханням про надання йому статусу біженця.

«Я з антифашистів... Чули про голосну справу захисту Хімкінського лісу? Мого брата вже «забрали», мене встигли попередити – тож у чому я був, у тому й утікав», – пригадує Денис. Спочатку хлопець опинився в Білорусі, потім – перетнув український кордон.

Завдання 1.

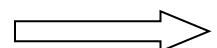
- 1.1. Згідно із Законом України „Про біженців”, відповідальним за ухвалення рішень про надання статусу біженця є спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади. Що це за орган?
- 1.2. Якими є підстави для надання статусу біженця в Україні? Якою є процедура надання статусу біженця в Україні?
- 1.3. Підготуйте коротку інформацію про процедуру надання статусу біженця в Україні для правозахисного блогу

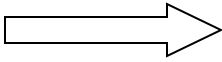

2 березня 2011 року Денис пішов до Міграційної Служби, аби продовжити термін дії своєї довідки. Раніше кілька разів під різними приводами (прийдіть пізніше, завітайте до нас рівно о другій годині дня завтра, зараз немає співробітника, який опікується вашою справою») йому відмовляли у продовженні документа. Врешті-решт, Денисові натякнули, що рішення про задоволення чи відмову в його проханні статусу біженця вже готове, і попросили прийти 2 березня.

Завдання 2.

2. 1. Зробіть групове фото біля входу до Міграційної Служби
- 2.2. Зробіть фотографію інформаційного стенду Міграційної служби із зразком заяви щодо звернення про надання статусу біженця
- 2.3. Яким є термін дії довідки про звернення за захистом в Україні

2 березня після обіду зв'язок із Денисом перервався. Ввечері того самого дня він зателефонував друзям і повідомив, що перебуває у районному відділі внутрішніх справ. Пізніше у співробітників міліції вдалося дізнатися, що вони затримали Дениса через те, що його оголошено у міждержавний розшук владою Російської Федерації – з тієї самої причини, яка змусила його шукати притулку в Україні.

Завдання 3.

Зробіть групове фото біля входу до найближчого районного відділу внутрішніх справ. Розмістіть фото в Instagram.

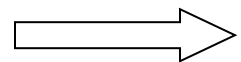
4 березня 2011 року відбувся суд, який мав вирішити: залишити затриманого біженця в ув'язненні до отримання документів для його видання (екстрадиції) до РФ – чи звільнити його. Суд призначив Денису тимчасовий арешт терміном на 40 діб. Аргументи захисту щодо того, що Денис перебуває у процедурі визначення статусу біженця; перебуває під захистом Агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН), оскільки його визнано УВКБ ООН „мандатним біженцем”; і що у разі видання до Росії йому може загрожувати застосування катувань, на жаль, не справили жодного враження на українську Феміду. У своєму рішенні суд відзначив, що не бачить обставин, які перешкоджали би екстрадиції. Пізніше тимчасовий арешт було замінено на екстрадиційний арешт.

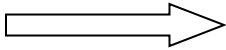
Завдання 4.

4.1. Юрисдикція якого суду поширюється на справи, пов'язані із наданням статусу біженця? Зробіть групову фотографію біля відповідного суду.

4.2. Скільки часу може тривати екстрадиційний арешт згідно українського законодавства.

4.3. Знайдіть в Єдиному судовому реєстрі рішення у справі про екстрадицію від 4 березня 2011 року.

Оскільки Денис перебував у процедурі визначення статусу біженця та під захистом Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців, справою зайнялась Генеральна прокуратура України: саме цей орган влади мав розглянути всі документи, надані російською стороною, а також свідчення про можливі перешкоди щодо здійснення екстрадиції, й ухвалити рішення.

На захист виступили і представники громадянського суспільства: активісти, правозахисники й митці пікетували у Міжнародний день біженців Генеральну прокуратуру, з вимогою звільнити Дениса.

Завдання 5.

5.1. Коли відзначається Міжнародний день біженця?

5.2. Зробіть групову фотографію при вході до обласної/районної прокуратури у вашому обласному центрі.

5.3. Де і коли проводиться прийом громадян та інших осіб прокурором області та його заступниками? (вказіть адресу та години прийому).

5.4. Візьміть у канцелярії або сфотографуйте на дошці оголошень зразок звернення (заяви, клопотання, скарги, пропозиції) до прокуратури.

Рішенням Генеральної Прокуратури України на підставі статей 464 та 466 Кримінально-процесуального Кодексу України, що регламентують порядок звільнення з-під варти та заборону екстрадиції, Дениса було звільнено та вислано до третьої безпечної країни – він отримав притулок в Нідерландах.

Вітаємо, ви пройшли маршрут! Повертайтеся на місце збору учасників для представлення результатів та обговорення.

При підготовці використано матеріал:

1. Ірина Виртосу, Не кожен шукач притулку для України біженець // <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25429473.html>, Доступ станом на 16.11.2015
2. «Просять? Віддати!» - проект «Без кордонів» // <http://noborders.org.ua/sfery-dijalnosti/bizhenci-ta-shukachi-prytulku/prosyat-viddaty/>, Доступ станом на 16.11.2015

Історія 4. К.

Право на безстрокову реєстрацію безхатченків

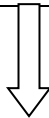
Необхідні матеріали

- Комп'ютер з доступом до Інтернет
- Фотоапарат
- Ручка, блокнот

В Україні існує системна практика, коли, попри закон, безхатченкам відмовляють у постійній реєстрації в центрах захисту бездомних. Зазвичай їм роблять реєстрацію на місяць, поновлюють документи й потім викидають на вулицю. 26-річний бездомний киянин К. вирішив не миритися з такою протизаконною практикою. Не маючи змоги орендувати і тим більше придбати житло, він звернувся до Будинку соціального піклування в Києві.

Завдання 1.

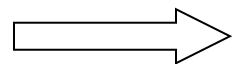
1. **Знайдіть адресу та відвідайте Центр обліку та нічного перебування бездомних осіб (або таку ж установу під іншою назвою) у вашому місті. Зробіть групову фотографію перед входом.**
2. **Які види соціальних послуг надає ця установа?**
3. **Скільки людей перебуває на обліку в установі?**

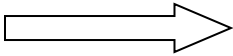

Чоловік вимагав поселити його та надати постійну реєстрацію відповідно до закону. Житло йому надали, проте реєструвати керівництво Будинку категорично відмовилося. Безхатченко два роки протягом 2006–2007 років писав заяви, проте їх ігнорували та залишали без відповіді по суті.

Завдання 2.

1. **Підготуйте зразок заяви про надання постійної реєстрації людині без визначеного місця проживання**
2. **Підготуйте коротку інструкцію щодо отримання постійної реєстрації людині без визначеного місця проживання**

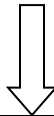
Тоді чоловік звернувся до Генеральної прокуратури України із заявою про захист прав і свобод. Це подіяло, але лише на 14 днів. А вже адміністрація Будинку вирішила зареєструвати К. тимчасово. Коли термін сплив, чоловіка виселили. І так відбувалося щоразу, як тільки він приходив із вимогою прописати його до цього закладу.

Завдання 3.

3.1. Зробіть групову фотографію при вході до обласної/районної прокуратури у вашому обласному центрі. Розмістіть фотографію в Instagram.

3.2. Де і коли проводиться прийом громадян та інших осіб прокурором області та його заступниками? (вказіть адресу та години прийому).

3.3. Візьміть у канцелярії або сфотографуйте на дошці оголошень зразок звернення (заяви, клопотання, скарги, пропозиції) до прокуратури.

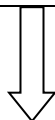
Тоді К. звернувся до суду. Суд став на його захист, визнавши відмову у реєстрації протиправною. Будинок соціального піклування повинен був надати безхатку місце для проживання, а в разі його відсутності — поставити в чергу на соціальне житло. І головне: суд зобов'язав заклад зареєструвати К. безстроково.

Завдання 4.

4.1. Ідіть до приміщення суду, юрисдикція якого поширюється на дану категорію справ у вашому місті. Зробіть групову фотографію на фоні інформаційної таблиці в суді.

4.2. Які справи розглядаються сьогодні в цьому суді?

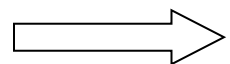
4.3. Як і коли (в який час) можна подати заяву до цього суду?

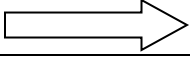

Із набуттям чинності цього рішення кожен безпритульний може розраховувати на безстрокову реєстрацію. Однак, постанова суду не була виконана.

Завдання 5.

1. Знайдіть у Єдиному судовому реєстрі рішення у справі про безстрокову реєстрацію осіб без визначеного місця проживання.

Відповідно до чинного законодавства, якщо відповідач добровільно не виконує постанову суду в адміністративній справі, що набрала законної сили або підлягає негайному виконанню, її може бути звернено до примусового виконання. Для цього потрібно звернутися до адміністративного суду, де знаходиться справа, із заявою про видачу виконавчого листа. Щоб почалося примусове виконання постанови (якщо вона вимагає вчинення певних дій), необхідно надати цей лист до органу державної виконавчої служби разом із заявою про відкриття виконавчого провадження.

Завдання 6.

5.1. Зробіть групову фотографію при вході до органу державної виконавчої служби.

5.2. Підготуйте заяву про видачу виконавчого листа та про відкриття виконавчого провадження у даній справі.

Вітаємо, ви пройшли маршрут! Повертайтеся на місце збору учасників для представлення результатів та обговорення.

При підготовці використано матеріали:

Платформа стратегічного судового захисту, Судові справи, які змінюють Україну // <http://helsinki.org.ua/files/docs/1401092213.pdf> Доступ станом на 16.11.2015

Історія 5. Катерина Семенівна

Оформлення власності

Необхідні матеріали

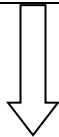
- Комп'ютер з доступом до Інтернет
- Фотоапарат
- Ручка, блокнот

Катерина Семенівна ще у 1980 році разом із чоловіком збудували будинок у Ковелі. Права власності не оформляли. А коли у 2009 році чоловік пані Катерини помер, вона спробувала оформити спадок. Однак спроба була невдалою.

Із документів, наявних у пенсіонерки, були лише рішення про виділення земельної ділянки та Проект забудови земельної ділянки. Все життя пенсіонери вважали будинок своїм, бо вони його власноруч, за свої кошти збудували.

Завдання 1.

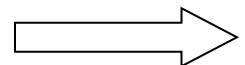
- 1.1. **Відвідайте державну нотаріальну контору, в якій оформляється спадщина. Зробіть групову фотографію біля інформаційного табло.**
- 1.2. **Які документи необхідно надати для оформлення спадщини?**
- 1.3. **Підготуйте коротку інформаційну довідку про процедуру оформлення спадщини для правозахисного сайту.**

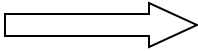

Катерина Семенівна звернулась на консультацію в Центр безоплатної вторинної правової допомоги, адже вже декілька років жінка мешкала у неоформленому будинку. І до того ж через відсутність необхідних документів не могла оформити субсидію на житлово-комунальні послуги.

Завдання 2.

- 2.1. **Відвідайте Центра безоплатної вторинної правової допомоги у Вашому місті. Зробіть групову фотографію з працівниками Центру.**
- 2.2. **Які види правової допомоги надаються в Центрі? Хто є цільовими групами Центру?**
- 2.3. **Чим відрізняється вторинна правова допомога від первинної?**

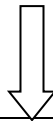
Юристи Центру вислухали пенсіонерку і допомогли їй відновити документи на будинок. Спочатку зробили запити до обласного бюро технічної інвентаризації та замовили Технічний паспорт на будинок. Надіслали заяви до нотаріуса на оформлення спадку. А також заяви до комунальних установ міста, щоб ті надали інформації про оплати рахунків за комунальні послуги. У Катерини Семенівни двоє дітей, які не виявили бажання оформляти спадок, тому все майно потрібно було оформити тільки на пенсіонерку.

Завдання 3.

3.1. Підготуйте текст запиту до обласного бюро технічної інвентаризації щодо отримання Технічного паспорту на будинок.

3.2. Підготуйте текст заяви до нотаріуса на оформлення спадку.

3.3. Підготуйте текст заяви до комунальних установ про надання інформації про оплату рахунків за комунальні послуги.

Отримавши всі необхідні відповіді від різних установ, пані Катерина подала позов до суду про визнання права власності за нею.

Завдання 4.

4.1. Відвідайте приміщення суду, юрисдикція якого поширюється на справи про визнання права власності. Зробіть групову фотографію перед входом до суду.

4.2. Перепишіть графік роботи канцелярії суду.

4.3. Скільки справ слухається сьогодні в суді? Скільки із них в залах засідань, а скільки – в кабінетах суддів?

Рішенням суду позов Катерини Семенівни було задоволено повністю.

Вітаємо, ви пройшли маршрут! Повертайтеся на місце збору учасників для представлення результатів та обговорення.

При підготовці використано матеріал:

Волинська обласна громадська організація Центр правової допомоги, Пенсіонерка стала законною власницею будинку через 35 років // http://legalaid.in.ua/news_2_423_Pensionerkastalazakonnoyuvlasnitseyubudinkucherez35rokiv.html

Доступ станом на 18.11.2015р.